

Landelijk Steunpunt Brede Scholen

Voor een brede ontwikkeling in onderwijs en kinderopvang

landelijk
Kennisinstituut
cultuureducatie en
amateurkunst

Je ziet hun zelfbewustzijn groeien

Inventarisatie kunst en cultuur in brede school en IKC

Rapportage, Augustus 2015

Je ziet hun zelfbewustzijn groeien

Inventarisatie kunst en cultuur in brede
school en IKC

Rapportage

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting en aanbevelingen	5
Populatie en respons	7
Scholen	9
Partners en verantwoordelijkheden	13
Goede voorbeelden	18
Aanwezigen verdiepingsgesprek	20

Voorwoord

In maart 2014 publiceerde de Raad voor Cultuur zijn advies *Meedoen is de Kunst*. Eén van de adviezen aan gemeenten is om te zorgen voor goede basisvoorzieningen voor cultuur en cultuureducatie en in het lokaal beleid rekening te houden met de verschillende levensfasen van mensen, en daarbij voorrang te geven aan de jeugd. Vraag aan het rijk was om de kwaliteit van de voorzieningen te borgen.

Als reactie hierop schrijft minister Bussemaker onder meer dat ze kansen ziet voor een betere verbinding tussen het binnenschoolse cultuuronderwijs en buitenschoolse actieve cultuurparticipatie. 'Door het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* ontstaat een helder beeld van de invulling van het binnenschoolse cultuuronderwijs. Daardoor wordt het ook steeds duidelijker waarop het buitenschoolse aanbod kan aansluiten. Cultuurcoaches kunnen daarbij een belangrijke rol spelen.'

De minister vraagt het LKCA en het steunpunt Brede Scholen om in kaart te brengen wat er al gebeurt en op basis hiervan met een voorstel te komen hoe de aansluiting tussen binnenschools cultuuronderwijs en buitenschoolse actieve cultuurparticipatie verder bevorderd kan worden.

Om in kaart te brengen hoe brede scholen binnenschools cultuuronderwijs en buitenschoolse actieve cultuurparticipatie verbinden hebben het LKCA en het landelijk steunpunt Brede Scholen een online inventarisatie gedaan en gesprekken gevoerd.

In december 2014 is de eerste conceptversie van de vragenlijst opgesteld. Centraal in de vragen stond welke culturele activiteiten brede scholen ondernemen en welke succesvolle voorbeelden er zijn van de verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie. Daarbij is gekeken naar het type partners, zoals professionele instelling, amateurs en vrijwilligers, hoe de samenwerking vorm krijgt, de aandachtspunten en randvoorwaarden en tenslotte welke verbindingen succesvol en kansrijk zijn. De definitieve vragenlijst is in januari 2015 online verzonden naar brede scholen en Integrale Kindcentra (IKC), in februari is een herinnering verstuurd. Op 3 maart is de online consultatie gesloten.

Na het verwerken van de resultaten in het voorjaar van 2015, is op 28 mei een verdiepend gesprek georganiseerd met een aantal vertegenwoordigers van brede scholen. Informatie die uit dit gesprek naar voren kwam, is in deze rapportage meegenomen. Ook de titel van deze rapportage is afkomstig uit dit gesprek.

Er zijn 2200 brede scholen in Nederland, inclusief 50 tot 100 IKC's. Het aantal respondenten van deze inventarisatie is 195, waarvan 20 'gewone' basisscholen en 164 van de respondenten werkzaam of betrokken is bij een brede school of IKC. 11 respondenten zijn werkzaam bij een culturele instelling of anders. Vanwege het kleine aantal respondenten in verhouding tot het totaal aantal brede scholen en IKC's geeft de inventarisatie geen representatief beeld van de stand van zaken omtrent verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie. De gegevens en gesprekken bieden wel een goede eerste indicatie, en zijn daarmee bruikbaar om aanbevelingen te formuleren om aansluiting te bevorderen.

Samenvatting en aanbevelingen

Ontwikkeling van kinderen wordt te vaak afgemeten aan de citoscores. Bij de kunstvakken en tijdens cultuuractiviteiten zie je kinderen opbloeien, je ziet ze trots zijn op zichzelf. En als je trots bent op jezelf zit je volgens mij op het goede spoor, want dan werk je aan talentontwikkeling en daar ligt je motivatie en je toekomst. Dat wil je kinderen meegeven. Dat is onmeetbaar.

Populatie en respons

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit van het ministerie van OCW loopt van 2013 tot 2016. Doel van het programma is dat cultuureducatie niet alleen een vaste plaats krijgt in het onderwijs, maar ook van goede kwaliteit is. In 2014 verscheen de Monitor cultuuronderwijs van Sardes en Oberon. In deze monitor is de situatie op basisscholen ten aanzien van cultuureducatie uitgebreid in kaart gebracht.

Met deze rapportage brengen we aanvullend in beeld hoe brede scholen cultuuronderwijs vormgeven. Van de 195 respondenten hebben er 184 de vragenlijst namens een (brede) school of IKC ingevuld. 55% is ingevuld door directie en management van brede school en kinderopvang, 15 % is cultuurcoördinator, 14% is brede school coördinator, 13% groepsleerkracht, 9,5% cultuurcoach en 4% kunstvakdocent.

Scholen

Van de 184 (brede) scholen die gereageerd hebben heeft een kleine 60% heeft meer dan 200 leerlingen. De grotere brede scholen en IKC's zijn daarmee ruim vertegenwoordigd. De scholen hebben in 71% van de gevallen een cultuurcoördinator, 28% heeft een cultuurcoach en 16% een kunstvakdocent. Voor de cultuurcoördinator en de kunstvakdocent zijn de percentages wat lager dan het landelijk gemiddelde, voor de cultuurcoach juist hoger. Relatief veel scholen werken vanuit een specifieke pedagogische visie en 71% van de 184 scholen biedt opvang van 7.30 – 18.30 uur. Bij de vraag naar de doelen van cultuureducatie zijn dezelfde antwoordmogelijkheden als bij de Monitor cultuuronderwijs gegeven.

Opvallend is dat de eerste vier antwoordmogelijkheden zowel bij de brede scholen als bij de Monitor cultuuronderwijs het hoogste scoren, bij de brede scholen echter nog hoger. Het gaat hierbij om kinderen in aanraking brengen met kunst en cultuur, persoonlijke ontwikkeling stimuleren (identiteit, zelfbeeld, normen en waarden), talentontwikkeling stimuleren en plezier ervaren. Ook het vergroten van creatieve vaardigheden en van de cognitieve vaardigheden worden in vergelijking met de monitor vaker genoemd. Over het algemeen scoren meer doelen (veel) hoger dan de scores uit de landelijke monitor.

Partners en verantwoordelijkheden

Als belangrijkste kernpartner worden door de respondenten van brede school en IKC de peuterspeelzaal en de kinderopvang genoemd, en verassend genoeg ook de bibliotheek en de culturele instelling. 28% van de scholen geeft aan een sportvereniging als kernpartner te hebben. Als culturele samenwerkingspartner worden vaak centra voor de kunsten (13%) genoemd en muziekscholen (6%).

Waar voor de samenstelling van het culturele en kunstzinnige aanbod tijdens school de

cultuurcoördinator de belangrijkste persoon is (57%), is dat na school, in de verlengde schooldag of bij de BSO de pedagogisch medewerker van de buitenschoolse opvang (45 %). In beide gevallen is ook de directie regelmatig betrokken bij de keuze van activiteiten. De partners waarmee de brede school of IKC na schooltijd het meeste samenwerken zijn de bibliotheek (48%), de individuele kunstenaar (47%), de muziekschool en het centrum voor kunst en cultuur (34%). Een klein percentage werkt samen met een amateurkunstvereniging (8%). Ruim de helft van de respondenten (56%) geeft aan dat er een verbinding is tussen het binnen- en buitenschoolse aanbod. Bij ruim de helft is er een kennismaking onder schooltijd, waarop in het naschoolse aanbod wordt voortgebouwd. Op de helft van de brede scholen ontstaat afstemming doordat het binnen- en buitenschoolse aanbod door dezelfde aanbieder wordt verzorgd. Een vergelijkbaar percentage geeft aan dat er in het naschools aanbod sprake is een verdieping van het binnenschoolse aanbod.

Aanbevelingen

'Ik zie de school als een paddenstoel: je kan de schil rondom de school nog zo sterk maken en daar heel veel in investeren, als de stam dat niet draagt, valt hij om.'

Afstemming, verbinding en samenhang zijn essentieel

- Zorg voor een gezamenlijke visie en een cultuurplan – gedragen door management en team - met doelen en een jaarplanning. Ga hierbij versnippering tegen en zorg voor een goede regie.
- Zorg voor een bruggenbouwer/kartrekker binnen de brede school, bijvoorbeeld een cultuurcoach of brede school coördinator, die kennis van zaken heeft.
- Maak gebruik van goede culturele voorzieningen, breng hiervoor je culturele omgeving en netwerk in kaart – ook in de directe omgeving van de school.

Wil je de juiste kinderen echt bereiken dan is nabijheid van cultuuraanbod cruciaal. Voor je het weet doe je het voor de kinderen die toch al geneigd zijn om te komen. Een analyse van wat de kinderen nodig hebben die je lastig bereikt is daarbij ook behulpzaam. Denk ook aan het Jeugdcultuurfonds.

- Zorgt voor goede vakmensen, (aankomend) leerkrachten moeten het belang inzien van cultuuronderwijs en goed worden toegerust op deze taak. Datzelfde geldt voor de kunstvakopleidingen.
- Reserveer structureel tijd voor overleg tussen alle betrokkenen, voor uitwisseling en het gezamenlijk uitwerken van thema's.

Zorg voor ruimte in het hoofd van de leerkracht.

- Geef scholen vrijheid van (geoordeelde) budgetbepaling.
Heb vertrouwen in de mensen die iedere dag stik hun best doen om het best van zichzelf te geven om het beste uit de kinderen te halen. Geef daarvoor ruimte en continuïteit.
- Stimuleer (het beschrijven van) van doorgaande leerlijnen: van onder school naar buiten school.
- Zorg voor mooie voorbeelden! Met heldere omschrijvingen van brede school of IKC-doelstellingen op het gebied van cultuur.
- Stimuleer een landelijk netwerk voor uitwisseling en ontwikkeling.

Populatie en respons

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit van het ministerie van OCW loopt van 2013 tot 2016. Doel van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit is dat cultuureducatie niet alleen een vaste plaats krijgt in het onderwijs, maar ook van goede kwaliteit is. Scholen en culturele instellingen werken samen aan dit doel. Belangrijke onderdelen van het programma zijn dat cultuureducatie opgenomen wordt in het curriculum van scholen, dat er leerlijnen en beoordelingsinstrumenten ontwikkeld worden waar scholen mee kunnen werken en dat leerkrachten en medewerkers van cultuurinstellingen hun deskundigheid op het gebied van cultuureducatie vergroten.

Met de subsidie die voor dit programma beschikbaar is zijn 54 projecten gestart waarbij scholen samen met culturele instellingen werken aan cultuureducatie met kwaliteit. De projecten zijn over het hele land verspreid. Daarnaast wordt in het kader van het Flankerend beleid een aantal aanvullende projecten gesubsidieerd.

De Monitor cultuuronderwijs primair onderwijs 2013 – 2014 van Sardes en Oberon¹ geeft een beeld van de wijze waarop scholen in het primair onderwijs het onderwijs met en over kunst en erfgoed vormgeven, mede in samenwerking met de culturele omgeving. Zij hebben, in aansluiting op het programma Cultuureducatie met Kwaliteit ook gevraagd naar de samenwerking van scholen en hun culturele omgeving.

Voor deze inventarisatie hebben we specifiek aan brede scholen en IKC's gevraagd hoe zij kunst en cultuureducatie en de samenwerking met de culturele omgeving invullen, omdat juist zij van oudsher nauw samenwerken met hun partners. In deze inventarisatie brengen we in kaart wie deze samenwerkingspartners zijn, hoe de samenwerking vorm krijgt en wat aandachtspunten en succesfactoren zijn.

De online vragenlijst is verstuurd naar brede scholen, IKC 's en cultuurcoaches, daarnaast naar cultuurcoördinatoren PO en penvoerders van matchingsregeling van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit, voor zover werkzaam op brede school of IKC. De vragenlijst is op 19 januari 2015 verzonden, met een herinnering op 11 februari. Begin maart waren er 195 reacties, waarvan 184 namens een (brede) school of IKC

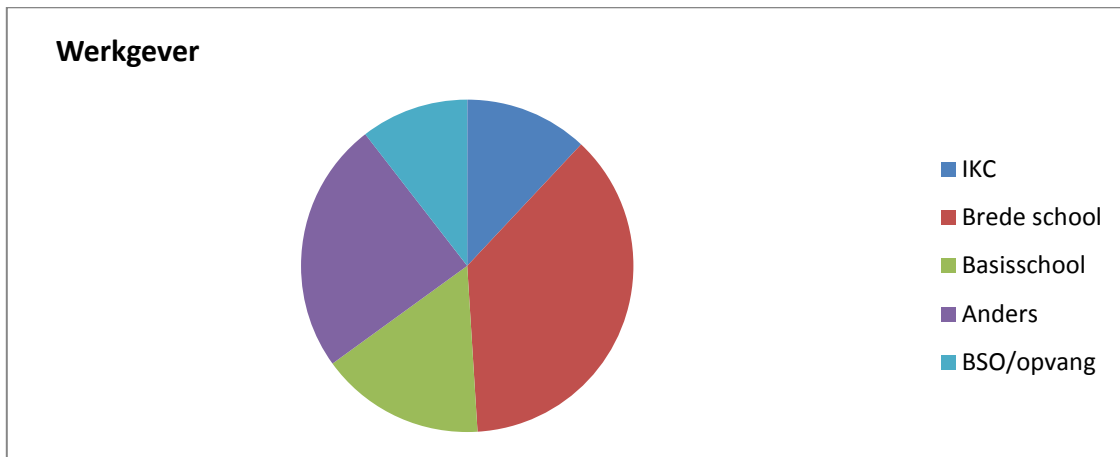
Respondenten

Nederland telt circa 7000 scholen voor primair onderwijs, inclusief speciaal (voortgezet) onderwijs. Daarvan zijn er 2200 brede school, inclusief tussen de 50 en 100 IKC. Een brede school is een netwerk waarbij ten minste drie partners zijn betrokken en waar dagarrangementen worden georganiseerd. Een IKC heeft onder meer de volgende kenmerken: één directeur of leidinggevende voor de gehele locatie, één financieel kader en personeelsbeleid, ruime dagarrangementen en dagroosters (8.00-18.00 uur) en één pedagogisch plan.

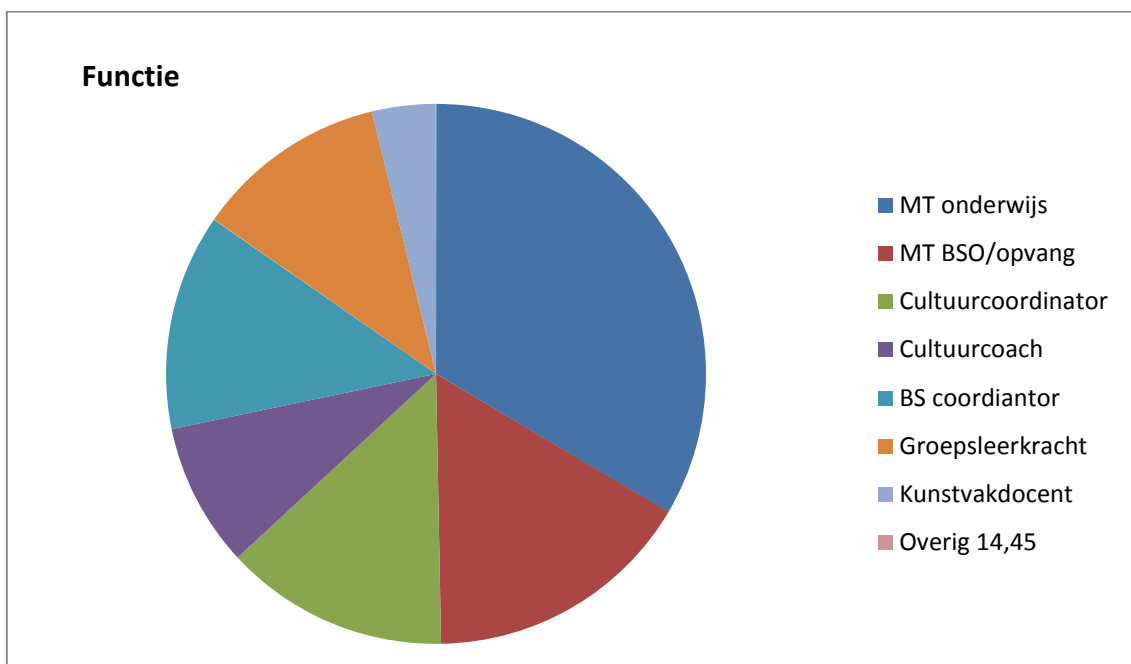
1 Monitor cultuuronderwijs in het primair onderwijs & programma Cultuureducatie met kwaliteit (2013-2014), 2014, Sardes en Oberon

Van de 195 respondenten op deze inventarisatie werkt 37% op een brede school, 12% op een IKC, 16% op een basisschool en 10,5 % bij een BSO of bij de kinderopvang.

Van de respondenten geeft 24,5% aan een andere werkgever te hebben. Als werkgever wordt bijvoorbeeld genoemd een IKC in oprichting (bijna 3%), een bibliotheek of andere culturele instelling. 3,5 % is werkzaam voor meerdere brede scholen of anderszins betrokken bij een brede school.

De functie van het grootste deel van de respondenten, 37%, is directeur onderwijs en 18 % afkomstig uit het management van de kinderopvang. 15 % is cultuurcoördinator, 14% is brede school coördinator, 13% groepsleerkracht, 9,5% cultuurcoach en 4% kunstvakdocent.

De overige respondenten geven aan bijvoorbeeld pedagogisch medewerker, projectleider of –coördinator te zijn.

Scholen

Van de 184 (brede) scholen die gereageerd hebben, heeft ruim 16% minder dan 100 leerlingen, ruim 25% tussen de 100 en 200 leerlingen en een kleine 60% heeft meer dan 200 leerlingen. De grotere brede scholen en IKC's zijn daarmee ruim vertegenwoordigd.

We hebben de brede scholen gevraagd of zij beschikken over een cultuurcoördinator, cultuurcoach en kunstvakdocenten, en deze gegevens vergeleken met die van de Monitor cultuureducatie primair onderwijs².

	Inventarisatie brede school	Monitor cultuuronderwijs
Cultuurcoördinator	71%	85%
Cultuurcoach	28%	-*
Kunstvakdocent	16%	25%

*In de Monitor cultuuronderwijs is niet expliciet gevraagd naar samenwerking met een cultuurcoach. Bij de samenwerking met partners staat onder 'andere partners' 20%. Wellicht dat hier ook cultuurcoaches onder vallen, maar dat is onbekend.

Opvallend is dat de gegevens uit de inventarisatie onder brede scholen een lagere score laat zien dan die uit de Monitor cultuuronderwijs. De oorzaak hiervan is ons niet bekend. Naast de combinatiefunctionaris cultuur (cultuurcoach) noemt 51 % van de brede scholen de combinatiefunctionaris sport als partner. Uit de landelijke monitor van de combinatiefunctionarissen³ komt uit de 2600 fte (voor 7000 scholen) een percentage van 10% voor cultuur en 36% voor sport. In deze inventarisatie scoren de brede scholen met een cultuurcoach beduidend hoger te dan het landelijk gemiddelde. Dat geldt overigens ook voor sport.

We hebben verder gevraagd of de scholen werken vanuit een specifieke pedagogische visie. De 127 scholen die deze vraag hebben beantwoord scoren hoog ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Van de scholen heeft 25% een pedagogische visie gebaseerd op Ontwikkelings- of ervaringsgericht leren (landelijk 3,5 %), 10 % Daltononderwijs (landelijk ruim 5%) en 9% Montessorionderwijs (landelijk ruim 2%). Jenaplan en de vreedzame school zijn ieder met 5,5% vertegenwoordigd bijna 9% heeft een eigen pedagogische visie ontwikkeld.

Op de vraag naar de schooltijden antwoord 71% van de 181 scholen dat zij opvang bieden van 7.30 – 18.30 uur.

² Monitor cultuuronderwijs in het primair onderwijs & programma Cultuureducatie met kwaliteit (2013-2014), 2014, Sardes en Oberon

³ Samenvatting monitor Impuls brede scholen, sport en cultuur 2015 (over 2014), 2015, BMC

Doelen cultuureducatie

Bij de vraag naar de doelen op leerling niveau die brede school of IKC wil behalen met cultuureducatie, zijn dezelfde antwoordmogelijkheden als bij de Monitor cultuuronderwijs gegeven.

Opvallend is dat de eerste vier antwoordmogelijkheden zowel bij de brede scholen als bij de Monitor cultuuronderwijs het hoogste scores, echter bij de brede scholen veel hoger. Ook het vergroten van creatieve vaardigheden en van de cognitieve vaardigheden scoort hoog, ook in vergelijking met de monitor.

Tijdens het groepsgesprek wordt gewezen op het rendementsdenken en de druk die dat legt op de scholen.

'Ik werk op een risicoschool, we zijn net uit de zone van zwakke school. Maar hoeveel druk dat geeft, onderschat dat niet. Juist omdat we heel veel nadruk moesten leggen op taal en rekenen, hebben we een breed naschools aanbod gearrangeerd. Daardoor kunnen de kinderen toch ontdekken wat hun talenten zijn. Maar ik worstel iedere keer met de vraag van de werkdruk bij leerkrachten, leg ik die niet te hoog? Vraag ik niet te veel? Als je kijkt naar het uitvalspercentage, het is iedere keer weer zoeken naar een balans. Dat vind ik een hele lastige.'

De vraag is of de kinderen beter zijn geworden van die focus op taal- en rekenonderwijs en hoe je dat kan kantelen als leerkracht met heel veel doelen op je bordje.

Over het algemeen scoren meer doelen (veel) hoger dan de scores uit de landelijke monitor. Dit is onder meer te verklaren doordat de respondent meerdere doelen kon aankruisen. De respondenten van brede school en IKC hebben per persoon een groter aantal antwoordmogelijkheden aan gekruist dan de respondenten van de monitor.

Antwoordmogelijkheid	Inventarisatie brede school in % (N = 185)	Monitor cultuuronderwijs in % (N = 838)
kinderen in aanraking brengen met kunst en cultuur	86	71
persoonlijke ontwikkeling stimuleren (identiteit, zelfbeeld, normen en waarden)	77	31
talentontwikkeling stimuleren	70	25
plezier ervaren	89	23
kennis/vaardigheden op het gebied van kunst, cultuur vergroten	57	21
creatieve vaardigheden ontwikkelen	70	19
brede ontwikkeling stimuleren	66	17
cultureel bewustzijn vergroten	52	13
kennis en waardering voor de eigen omgeving bijbrengen	52	11
deelname aan kunst en cultuur buiten school stimuleren	51	9
sociaal-emotionele ontwikkeling stimuleren	61	9

(bijvoorbeeld samenwerking, zelfstandigheid)		
kinderen leren waarnemen, analyseren en waarderen	45	9
burgerschapsvaardigheden vergroten (bijvoorbeeld respect, vrijheid, betrokkenheid)	43	9
leren omgaan met verschillende culturen	38	6
21e eeuwse vaardigheden ontwikkelen	39	5
historisch besef bijbrengen	33	5
onderzoekende houding stimuleren	46	4
vergroten cognitieve vaardigheden (taal en/of rekenen)	30	3
Anders, nl	10	1

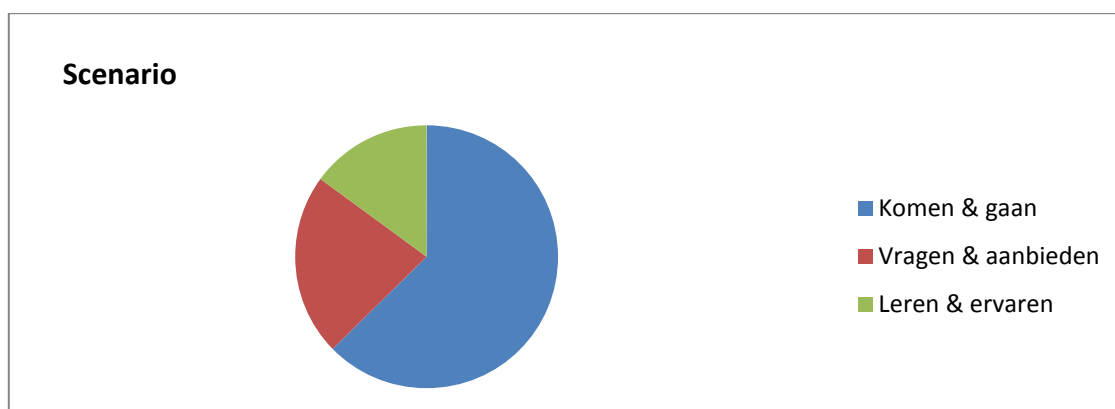
Scenario

We hebben de drie scenario's uit Hart_d voor cultuur gebruikt om in kaart te brengen in hoeverre de brede scholen en IKC 's betrokken zijn bij de invulling van de cultuuractiviteiten met partners.

63% van de respondenten schaalst zich zelf in in het scenario 'komen en gaan' en maakt gebruik van het kunst- en culturele aanbod van derden (bijvoorbeeld door afname van een kunstmenu, bezoek aan theater of museum).

22% van de scholen heeft een cultuuractiviteitenplan en vindt de kunstvakken net zo belangrijk als rekenen en taal. Culturele partners zijn betrokken bij de invulling van de cultuuractiviteiten, scenario ('vragen en aanbieden').

Bij 15% van de scholen lopen de school en culturele omgeving in elkaar over, bijvoorbeeld omdat de dansschool of de bibliotheek deel uitmaakt van de brede school en cultuur uitgangspunt is voor het leren. Scenario 'Leren en ervaren'.

Het begint met visieontwikkeling. Wat wil je als school? Vervolgens maak je dankbaar gebruik van alle regelingen die er zijn. Bottom-up werken is belangrijk en daarbij moet je gebruik maken van de regelingen die top-down bedacht zijn.

Budget voor culturele activiteiten

De culturele activiteiten worden voor 39% uit het schoolbudget betaald en voor 31% uit de ouderbijdrage. Bijna de helft van de activiteiten (48%) wordt uit subsidie en/of fondsen betaald.

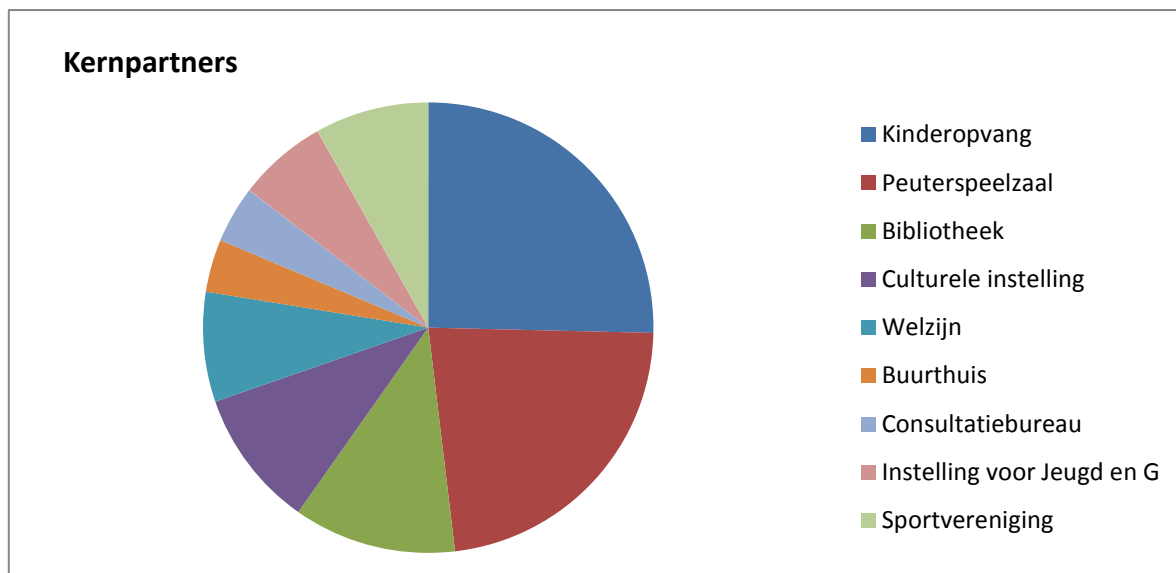
In 37% van de gevallen gaven de respondenten nog andere geldbronnen aan, zoals budget van de BSO of kinderopvang, combinatiefunctie-gelden, eigen bijdragen van de deelnemers, een bijdrage van de gemeente (bijvoorbeeld via de LEA gelden), een stadsdeel of via welzijn.

Ik ben zelf klassiek gitaardocent en ben dat dertig jaar geweest. Wij zijn anderhalf jaar geleden door de gemeente ontslagen. De docenten zijn een coöperatie geworden. Daarnaast zijn er 150 instrumenten door het Oranjefonds voor leerorkesten. Daar ben ik mee verder gegaan. Wij bieden meerdere malen per jaar, tien weken lang, met al die instrumenten op de scholen een leerorkest aan. Dat verbinden we met een verhalenverteller. Ik doe dat met geld van de woningbouwcoöperaties, die zitten in alle wijkteams.

Partners en verantwoordelijkheden

Als belangrijkste kernpartner worden door de respondenten van brede school en IKC de peuterspeelzaal en de kinderopvang genoemd, en verrassend genoeg ook de bibliotheek en de culturele instelling. 28% van de scholen geeft aan een sportvereniging als kernpartner te hebben. Als culturele samenwerkingspartner worden vaak muziekscholen (6%) en centra voor de kunsten (13%) genoemd.

We vermoeden dat de respondenten een meer dan gemiddelde waarde hechten aan cultuuronderwijs, omdat ze op deze vragenlijst over kunst en cultuureducatie gereageerd hebben. Dat verklaart waarschijnlijk dat de bibliotheek en culturele instellingen als kernpartner genoemd worden.

Verantwoordelijk voor de samenstelling van het cultuuraanbod *onder schooltijd*?

Binnen IKC of brede school zijn vooral de mensen werkzaam bij de school die verantwoordelijk zijn voor de cultuuractiviteiten onder schooltijd. De cultuurcoördinator is voor 57% (mede-)verantwoordelijk voor de samenstelling van het culturele en kunstzinnige aanbod, gevolgd door de directie (36,5%) en de groepsleerkracht (34%).

Zowel de pedagogisch medewerker als de brede school coördinator wordt door de respondenten in 15% van de gevallen genoemd als verantwoordelijken. In 5% van de gevallen beslist een werkgroep of cultuurcommissie over de cultuuractiviteiten onder schooltijd.

‘Wat wij nu gaan doen is een lerend netwerk starten met groepsleerkrachten en mensen van de BSO om vraagstukken die spelen daar te bespreken. Dat is een eerste opzet om elkaar te vinden. Dit is nog heel basic.’

Culturele samenwerkingspartners onder schooltijd?

De culturele partners waarmee onder schooltijd het meest wordt samengewerkt zijn de bibliotheek (75%) en het provinciale of stedelijke Centrum voor Kunst en Cultuur (60%). Ook met de muziekschool, een individuele kunstenaar en een museum wordt veel samengewerkt (ieder 40%). Gezelschappen worden ook regelmatig ingezet, zoals dans (21,6%), theater (21%) en muziek (26%).

Met een amateurkunstvereniging wordt nauwelijks samengewerkt, slechts 5% van de respondenten noemt deze als partner, evenals het archief (4%). Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met die van de Monitor cultuuronderwijs.

Tijdens het groeps gesprek wordt geconstateerd dat er van alles van boven af het onderwijs in wordt gebracht terwijl de vraag in het onderwijs zou moet ontstaan. 'Als we als scholen meer ondernemerschap tonen dan kantel je het hele verhaal. Wij als school zoeken goede docenten en die betalen we ook keurig netjes per uur en als je het goed doet mag je terugkomen, sterker dan mag je voor meer uren terugkomen.'

Neemt u met uw leerlingen, onder schooltijd, deel aan culturele activiteiten buiten de school?

Ruim de helft van de respondenten (56%), geeft aan incidenteel of in het kader van projecten onder schooltijd deel te nemen aan culturele activiteiten buiten de school, 26% doet dat structureel. 55% van de respondenten bezoekt de bibliotheek, 52% bezoekt een voorstelling en 47% bezoekt een museum.

Uitvoering activiteiten onder schooltijd

De culturele activiteiten onder schooltijd worden voornamelijk verzorgd door de groepsleerkracht (73%), daarnaast worden deze activiteiten verzorgd door een educatief medewerker van een culturele instelling (37%). De cultuurcoach (21%), pedagogisch medewerker kinderopvang (12%) of de kunstvakdocent (22%) zijn hier wat minder bij betrokken. Soms worden ook docenten van buiten en zzp'ers ingehuurd.

Leerkrachten moeten het belang van de kunstvakken inzien. Nog niet alle leerkrachten en pedagogisch medewerkers lijken dat te doen. Daar komt bij dat nieuwe leerkrachten, in tegenstelling tot 30 jaar terug, slecht voorbereid worden op die vakgebieden.

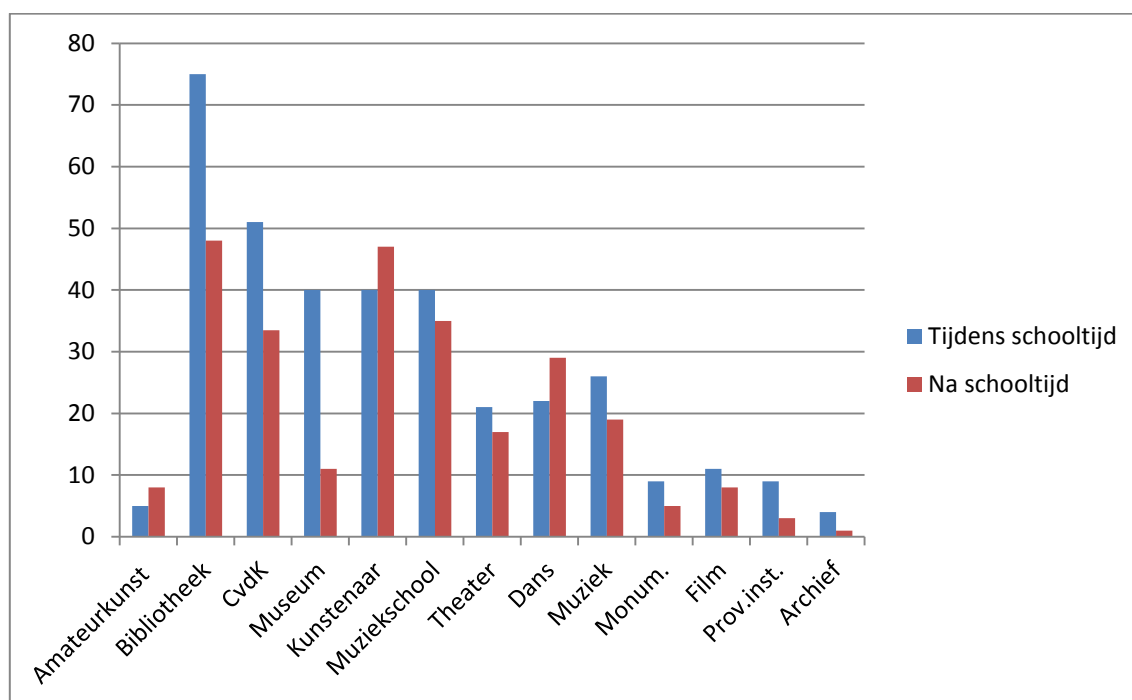
"Toen ik op de PA zat werd ik van school gegooid als ik niet voldeed aan muziek- of handvaardigheid."

Verantwoordelijk voor de samenstelling van het cultuuraanbod na school/in de verlengde schooldag of bij de BSO?

Waar voor de samenstelling van het culturele en kunstzinnige aanbod tijdens school de cultuurcoördinator de belangrijkste persoon is (57%), is dat na school, in de verlengde

schooldag of bij de BSO de pedagogisch medewerker van de buitenschoolse opvang (45 %). In 30% van de gevallen is de brede school coördinator betrokken en op 31% van de scholen ook de directie. Door 17% van de respondenten wordt ook de cultuurcoördinator genoemd. De cultuurcoach wordt door 12% van de scholen genoemd.

Culturele samenwerkingspartners na school/in de verlengde schooldag?

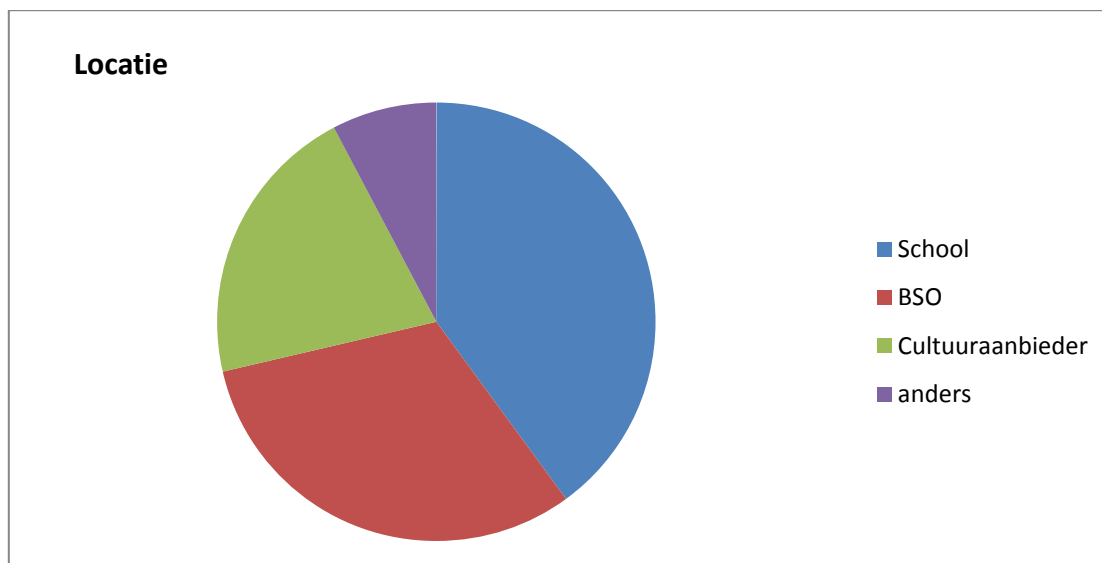
‘Wij zijn een echte IKC dus samenhang is makkelijk te creëren, wij hebben geen organisatiedrempels. Bij ons is de naschoolse opvang verspreid over de dag in blokken en dus komen kinderen vanuit een les in zoals wij dat noemen ‘wereldtijd’, en daar ga je verder met waar je ook tijdens de ‘leertijd’ mee bezig was.’

De partners waarmee de brede school of IKC na schooltijd het meeste samenwerkt, zijn anders dan die tijdens schooltijd. De bibliotheek scoort het hoogst met 48%, maar dat is beduidend minder hoog dan de 75% onder schooltijd. Na schooltijd wordt ook relatief veel samengewerkt met de individuele kunstenaar (47%) en de muziekschool (35%). Met het centrum voor kunst en cultuur (34%) wordt minder samengewerkt dan onder schooltijd (51%). 8% werkt samen met een amateurlkunstvereniging.

Culturele activiteiten na school worden ook verzorgd door cultuurcoaches en divers andere aanbieders

Het belang van een goede vakleerkracht wordt zeker ingezien. ‘Wat een goede vakleerkracht neerzet en wat die aan kwaliteit mee weten te brengen... echt een meerwaarde. En dat zien ouders ook.’

Waar vinden de buitenschoolse culturele activiteiten plaats?

Deelname

37% van de kinderen neemt 0-5 keer per jaar deel aan culturele activiteiten na school/ in de verlengde schooldag of van de BSO. 24% van de kinderen neemt 5 – 10 keer deel en 21% neemt meer dan 10 keer deel aan culturele activiteiten buiten school.

In 42% van de gevallen zijn ouders betrokken bij het naschoolse aanbod. In de meeste gevallen betekent dat dat de ouders op de hoogte worden gehouden van de activiteiten of worden uitgenodigd voor presentaties. In een enkel geval geven ouders workshops.

Ook in de kunsten kun je werken aan verdieping door bijvoorbeeld een jaar lang samen te werken met één aanbieder want binnen een discipline valt veel te leren.

Afstemming tussen het binnen en buitenschoolse cultuuraanbod

Ruim de helft van de respondenten (56%) geeft aan dat er een verbinding is tussen het binnen- en buitenschoolse aanbod.

In 57% van de gevallen is er een kennismaking onder schooltijd, waarop in het naschoolse aanbod wordt voortgebouwd. Op 52% van de brede scholen ontstaat afstemming doordat het binnen- en buitenschoolse aanbod door dezelfde aanbieder wordt verzorgd. 49% van de brede scholen geeft aan dat er in het naschools aanbod sprake is een verdieping van het binnenschoolse aanbod.

Succesfactoren

Wanneer werkt het verbinden van het binnenschoolse kunst- en cultuuraanbod met het buitenschoolse? Eén van de succesfactoren is tijd. Tijd om gezamenlijk over de inhoud te

praten en erover na te denken. Te komen tot een gedeelde visie.

Als succesfactor wordt ook genoemd dat de man en de vrouw die voor de klassen staan geïnspireerd moeten raken. Bijvoorbeeld door groepsleerkrachten bij te scholen.

'Wij participeren in het project Scholen in de wijk dat door Landschap Utrecht en Kunst Centraal wordt uitgevoerd. Een driejarig traject en dat betekent dat wij teamscholingen krijgen en dat zijn inspiratiemogelijkheden. Daaraan koppelen we de keuze voor een methode die ondersteunend is voor leerkrachten zodat ze er ook daadwerkelijk mee aan de slag gaan. Nu hebben we een bronnenboekje hier en een bronnenboekje daar. Maar een goede methode waardoor je doelgericht een keuze moet maken voor een aanbod op alle disciplines van kunst en cultuur van groep 1 t/m groep 8, dat biedt ondersteuning.'

Het kunstencentrum wordt genoemd als stabiele factor. Zij regelen alles, zorgen voor kwaliteit en zijn de inhoudelijke gesprekspartner. Zij zorgen bovendien voor continuïteit door de jaren heen.

Niet iedereen vindt een grote rol van een kunstencentrum zo vanzelfsprekend. Continuïteit en het verduurzamen van de organisatie zijn belangrijk, maar de regie bij de school is nog belangrijker.

'Ik ben de verpersoonlijking. Ik maak alle afspraken. In het ergste geval worden de kinderen acht weken lastig gevallen met iets dat misschien van een mindere kwaliteit is. Ik vraag de kunstenaar bijvoorbeeld: kun je daar en daar extra op focussen want daar kunnen we zelf niet aan voldoen. Het is een groeimodel en leerkrachten zien steeds meer de waarde van wat er bij de kunstvakken eigenlijk gebeurt.'

Goede voorbeelden

Aan de respondenten is gevraagd om goede voorbeelden van het verbinden van het binnen en buitenschools kunst- en cultuuraanbod te delen. Hieronder de meest opvallende reacties. Het LKCA inventariseert in een ander project ook goede voorbeelden van de verbinding van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie. Deze voorbeelden zullen in de loop van 2015 gepubliceerd worden.

- Een jeugdhistoricus komt dit schooljaar onder schooltijd een boeiende presentatie houden aansluitend bij de lesstof die de kinderen hebben gehad (voorbeeld Middeleeuwen). Vervolgens verzorgt hij i.s.m. de historische vereniging onder schooltijd een stadswandeling. Vervolgens kunnen kinderen in het naschools activiteitenaanbod kiezen voor verrijking/verdieping (komend schooljaar).
- Muzieklessen onder schooltijd verzorgd door de muziekvereniging, waarna kinderen in het naschoolse aanbod muzieklessen kunnen gaan volgen om al dan niet lid te worden van de vereniging.
- De muziekdocent die onder schooltijd les geeft buiten schooltijd orkestlessen verzorgen. Het is een verdiepende activiteit ten opzichte van de binnenschoolse lessen.
- Voor theater worden kennismakingslessen onder schooltijd gegeven. Vervolgens gaan de kinderen naar de naschoolse activiteit. Uiteindelijk kunnen ze doorstromen naar de Jeugdtheaterschool voor lessen op een andere locatie.
- Tijdens de verlengde schooldag van 15.00-17.00 uur werken we met de groepen 5, in samenwerking met leerkrachten en kunstvakdocenten, op creatieve wijze aan wereldoriëntatie vanuit de vakken muziek, drama, beeldend en creatief schrijven. Iedere tien weken sluiten de leerlingen af met een presentatie voor de ouders.
- Onder schooltijd organiseren we workshops musical en als naschoolse activiteit malen we er een echte uitvoering van.
- We organiseren tekencursussen met vier lessen op school en daarna zes keer in het atelier van de kunstenaar.
- Alle leerlingen krijgen les aan de hand van de doorlopende leerlijn. Deze leerlijn zorgt ervoor dat de kinderen er elk jaar weer iets erbij leren zodat zij aan het einde van de basisschool een behoorlijke kennis en vaardigheden hebben verworven op het gebied van dans, drama, muziek en beeldende vorming.
- Eén keer per jaar organiseren we een viering waarin de kinderen laten zien wat ze bij dans, drama, muziek en beeldende vorming geleerd hebben.

- De lessen worden ook gebruikt om de vieringen die door de school worden georganiseerd te verdiepen. Dit door middel van het aankleden van het toneel en decorstukken die nodig zijn. Bij het maken van de eindmusical voor groep 8 is deze ondersteuning vanzelfsprekend ook aanwezig.
- Naast activiteiten onder schooltijd bieden wij ook de creatieve vakken aan na schooltijd.
- Tijdens de naschoolse lessen voor een kleinere groep kinderen wordt er gezorgd voor een verdieping van de binnenschoolse lessen. Dat gebeurt in blokken van 6 weken. In dit blok worden de lessen zoveel mogelijk aan het binnenschoolse thema gekoppeld. De blokken sluiten af met een presentatie aan de ouders en belangstellenden. De kinderen laten dan op het podium zien waar zij de afgelopen weken aan gewerkt hebben.
- Wij zijn een aansprekend voorbeeld omdat wij een unieke verbinding hebben weten te leggen /organiseren tussen onderwijs (wij noemen dat Onderwijstijd) en de buitenschoolse opvang (wij noemen dat Wereldtijd). Door beide tijden in blokken over de dag te spreiden krijg je afwisseling, variatie maar zeker ook verbreding en verdieping.
- Binnen het project 'Speel je Wijs' volgen de leerlingen dramalessen binnenschools (groep 1 t/m 8), die tegelijkertijd werken aan woordenschat en sociale vaardigheden. Een deel van de leerlingen stroomt door naar buitenschoolse (amateur)verenigingen.
- Stichting Doejemee organiseert de musical Coole Kunsten, waarbij kinderen van 7-12 jaar binnen school en naschool cultuurlessen kunnen volgen die resulteren in de musical Coole Kunsten i.s.m. de Boxmeersche Harmonie.
- Een mooi project binnen onze brede school is de Ontmoeting onder schooltijd. Het hoofddoel is ontmoeting van leerlingen van de drie (totaal verschillende) scholen, maar dat doen we door aansprekende activiteiten, waaronder kunst- en cultuur. Daarnaast kennen wij de zgn. drietrapsraket: kinderen maken onder schooltijd kennis met een bepaalde activiteit, vervolgens kunnen zij zich inschrijven voor een introductie cursus van een aantal weken. Daarna kunnen zij lid worden van een club in de wijk of doorstromen naar de reguliere activiteiten van Scholen in de Kunst.
- De Archipel, waar naschools een maquette wordt gebouwd van Europa. Leerdoelen sluiten aan op rekenen, meten, maar ook op topografie en wereldoriëntatie. De kinderen leren bv. waar de Eiffeltoren staat, maar ook dat Barcelona met Gaudi in verband gebracht wordt en dat de Big Ben in Londen.

Aanwezigen verdiepingsgesprek

Op 28 mei 2015 is naar aanleiding van de opbrengsten van de inventarisatie een verdiepend gesprek gevoerd met elf vertegenwoordigers van brede scholen. Informatie die uit dit gesprek naar voren kwam, is in deze rapportage meegenomen. De paarse citaten in de tekst en de titel van deze rapportage zijn alle afkomstig uit dit gesprek.

Met dank aan:

Ed Hoogeveen – adjunct-directeur sbo De Dolfijn

Jos van Zutphen – directeur Speelleercentrum De Wijde Wereld

Yvonne Vaes – directeur basisschool Het Dal/brede school Markeent

Ben van der Werf – directeur Egbertusschool

Mariëlle de Hair – cultuurcoach Zonnekinderen

Gertrude Abbring – coördinator ABC Kruiskamp-Koppel

Heleen Nieboer – gebiedsmanager Hoograven/Lunetten

Harriët Bosman – artistiek leider stichting Kleur in Cultuur

Emmy Wouters – Talententent Zuid

Paul Jeurens – coördinator brede school Tandem Welzijn

Simone de Vries – stichting SchOOL projectcoördinator SIV

Colofon

Je ziet hun zelfbewustzijn groeien
Inventarisatie kunst en cultuur op brede school en IKC
Rapportage

Inventarisatie en rapportage

Marian van Miert en Eeke Wervers, LKCA

Adviezen

Job van Velsen en Yvette Vervoort, Landelijk Steunpunt Brede Scholen

Januari 2016

Het LKCA is het landelijk kennisplatform voor educatie en participatie in kunst en cultuur. We dragen bij aan de kwaliteit van praktijk en beleid door kennis toegankelijk te maken, te delen en te ontwikkelen. We stimuleren de professionele ontwikkeling van het veld door ontmoeting en debat en we bieden advies bij vraagstukken op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie.